

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ars notariatus

[Rom], [um 1490]

Caplim primū Quid fit ars notariatus

[urn:nbn:de:bsz:31-293483](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-293483)

Incipit tabula p̄ntis operis.

¶ Quid sit notarius ⁊ vnde dicat̄.	Caplo. j.
¶ Quid sit ars notariatus.	Cap. ij.
¶ Quibus mōis notarius appellat̄ a iure.	Cap. iiii.
¶ Qui sunt ⁊ qui debent esse notarij.	Cap. iiii.
¶ Cuius auctoritate conficiant̄.	Cap. v.
¶ Que sunt seruanda a notario.	Cap. vi.
¶ A quibus notarius debeat se abstinere.	Cap. vii.
¶ Quid sit indicio ⁊ vnde dicat̄.	Cap. viii.
¶ Quid sit contractus.	Cap. ix.
¶ Quid sit obligatio.	Cap. x.
¶ Quid sit consuetudo.	Cap. xi.
¶ Quid sit stipulatio.	Cap. xii.
¶ Quid sit testamentū.	Cap. xiii.
¶ De diuisione testamenti.	Cap. xiiii.
¶ Qui nō possunt testari.	Cap. xv.
¶ Quid sit codicillus.	Cap. xvi.
¶ Quid sit forma codicilli: ⁊ qs possit facer̄ codicillū.	Ca. xvii.
¶ In quib⁹ codicilla differāt a testamēto.	Cap. xviii.
¶ Qui testes sunt necessarij in testamēto.	Cap. xix.
¶ Qñ testamentū non valeat.	Cap. xx.
¶ Qualiter parētes p̄nt exheredare pueros.	Cap. xxi.
¶ Qui filij possunt exheredare parētes.	Cap. xxii.
¶ De instrumento emācipationis.	Cap. xxiii.
¶ De donationibus.	Cap. xxiiii.
¶ De forma testatoris in testamento.	Cap. xxv.
¶ De arbitrio ⁊ eius forma.	Cap. vltimo.

¶ Caplm̄ primū Quid sit ars notariatus.

¶ Ars notariat⁹ est scribēdi ⁊ dictādi per quā fragilitatis hu mane negocia roborant̄: ⁊ per bēne memoriē cōmendant̄. Et ē notandū q̄ vnusquisq; discret⁹ notarius siue tabellio qd̄ idem est qñ ipse requirit̄ ad aliquē actū scribēdi: debet bene p̄t̄ cōsiderare: ⁊ infra archana sui mētis reuoluere sp̄aliter quinq;

Primo p̄ditōes ⁊ etates eorū qui p̄bunt uel ad qd se obligāt. Secūdo ad bñficia renūciādi. Tertio q̄litates ⁊ q̄titates rerū in qbus se obligāt seu distrabi dñt. Quarto diuersitates p̄ctūū. Quinto nūq̄ testiuū in p̄ctibus bñdū. Itē nota q̄ in his casibus rogādi sunt testes. s. in solutōe debiti. in p̄fessioe creditoris cōfiteris sibi solutū esse. in donatōe excedēte sūmā q̄ngentorū aureorū. ⁊ in testamēto repudij. Itē ista diligenter seruāda sunt a discreto notario. s. ista substāntialia que semp̄ requirunt ad verū instrūm̄: ut p̄te annū dñi. indictiōz. mēsez. diēz. ⁊ horā. p̄tifica. tū pape. in quo loco fit actus. ⁊ cui⁹ diocesis. ⁊ corā quib⁹. Ista oīa q̄libet fidelis notari⁹ p̄mo debet scribere in suo p̄thocollo uel libello ante q̄ se subscribat in aliquo instrūmēto.

¶ Quid sit notarius. Capl'm. ii.

¶ Est autē notari⁹ siue tabellio quedā p̄sona publica officiū tabellionat⁹ gerēs. Ad cui⁹ fidē recurrit ut ip̄e scribat ⁊ ad perbē nē memoriā redigat illa q̄ ab hoībus fiāt. Et dī notari⁹ a notādo qz notare debz ⁊ fideliter ī scriptis redigere oīa illa sup̄ quibus ad fidē ei⁹ recurrit. Dicit̄ ē tabellio a tabula: qz veteres solebāt scribere ī tabla ⁊ notare: ⁊ sic tabellioēs ī iure civili ad huc tabellares appellāt: qz oīa noīa debēt esse p̄ueniētia reb⁹.

¶ Quib⁹ mōis notari⁹ appellat̄ a iure. Capl'm. iii.

¶ Itē in iure civili notari⁹ dī: ersis mōis nūcupat̄. Nam aliqñ dī seruus public⁹ nō q̄ est seru⁹: qz seru⁹ nō p̄t esse notari⁹: s; qz seruit oībus. ⁊ fuitre debet vni sicut reliquo: ⁊ pauperi sicut diuiti. Aliqñ etiā dicit̄ scriba a scribēdo. Aliqñ scrinari⁹: qz scripturas suas in scrineis suis debet caute custodire.

¶ Qui possint esse notarij. Capl'm. iiii.

¶ Est enī notarius homo liber nō colonarie conditōis: alteri necessitati nō astrictus: ⁊ masculus sane mētis vidēs ⁊ audies ⁊ integre fame p̄stitutus: habēs plenā noticiā artis notariat⁹ siue tabellionat⁹. Pr̄io enī dī homo liber: qz seruus nō p̄t esse notarius: cū sit publicū officiū a quo serui repellant̄. Secdo dī nō astrictus colonarie cōditōis: qz colonus nō p̄t esse notari

us: ne publicis actibus priuata misceant officia. Tertio dicit
alteri necessitati non astrictus: ut monachis et canonicis regula-
ribus: cum ipsi quantum ad ea que iuris civilis sunt pro mortuis repu-
tantur: quod vacare debet officiis diuinis et non se immiscere de istis
que in foro aguntur. Quarto dicit masculus: quod femina non potest esse
notarius: cum sit publicum et virile officium a quo femine repellantur.
Quinto sane metis: quod notarius non debet esse furiosus: sed om-
nibus beniuolus. Sexto dicit videns et audiens: quod qui caret lumi-
ne uel non audit uel est mutus non potest esse notarius. Septimo di-
cit integre fame constitutus: quod infamis uel falsarius: aut qui fi-
dem non habet orthodoxam non potest esse notarius: cum officium ta-
bellionatus sit bono: et dignitas: a quibus repellitur infamis.
Octauo dicit habens plenam noticiam artis notariatus: quod ille
debet docere et non doceri: iuxta illud. Turpe est doctore cum
culpa redarguit ipsum.

¶ Cuius auctoritate constituantur notarii. Cap. m. v.

¶ Constituantur autem notarii ex precepto principis aut comitis pala-
tini: aut alteri cui notariatus comes precepto concedit. Et iste ubique
locorum arte notarie potest exercere et maxime in terra principis. Sed no-
tarius constitutus ab vniuersitate uel comitate in suo municipio of-
ficii sui valeat exercere extra territorium suum pro notario non habet.

¶ Que sunt seruanda a notario. Cap. m. vi.

¶ Debet autem seruare notarius omnia que ratione sui officii in scriptis
dirigat quod illa fideliter et caute scribat: et sine cuiusque lesione et pri-
uilegio partium: non mutando verba aut iuris subtilitati renunciet et
renunciationibus aliquid aperiat. Etiam debet seruare notarius ut tales
adhibeat testes qui a iure non prohibeantur ferre testimonium.
Item in carta rasa non debet scribere instrumentum: ut radendo litteram
materia non auferatur. Item seruare debet quod faciat notarium in proto-
collo: et postea debet extrahere ex illo publicum instrumentum: ibi in prin-
cipio semper debet ponere annum domini: et diem in qua celebratur actus: et
nomen principis: scilicet apud imperialem: et in dictis et notariis
contrahentium: et testium in quorum presentia fit instrumentum: et locum in

quo fit actus: etiã nomen suũ certũ debet apponere de quo du-
bitari nõ possit: Et debet vti quodã signo in fine subscriptõis
et in margine extra instrumentũ ul' in principio instrumẽti an-
te subscriptionẽ.

¶ A quibus debet se abstinere. Caplm. vii.

¶ Debet eni se abstinere notari? ne scribat aliq̃ falsa uel illicita
instrumẽta a iure p̃hibita rõe p̃sonay uel rez: aut mixta ra-
tiõe p̃sonay: ut si impubes aut furiosus uel filis uellet facere in-
strumentũ: notari? nõ debet cõficere rõe rei: ut si res p̃hibita
a iure alienare? qñ nõ est p̃mertũ: ut liber homo res sacra ut
ad forũ publicũ sicut res ecclesiastice seruari possunt: nisi in ca-
su puta pro re aliena alienatis et quibus alijs tñ cũ decreto iu-
dicis: ratiõe uero mixta: ut si impubes uel furiosus uellet lega-
re in suo testamẽto rem cui? nõ esset cõmertũ: uel libez homi-
nẽ uel sacrã rem uel filiã. et si notari? talia instrumẽta subscri-
pserit: irreuocabili exilij dãnatione puniat: uel alia pena gra-
uissima iuxta sui cognitionẽ iudicij ferat.

¶ Quid sit indictio. Caplm. viii.

¶ Indictio ẽ spaciũ. xv. annoz ad habendã p̃suetudinẽ Roma-
noz: qz indictio initiũ accepit a Romãis qñ romani sibi totuz
mundũ subingarũt et edictũ facerẽt: ut oēs hoies de qualibet
puincia triplicia tributa soluerẽt p̃pter terraz in p̃mũ qnquẽ
niũ: in fine soluerẽt aurũ ad donatiõis tipũ et signũ: in fine se-
cũdi qnquẽnijs et argẽtũ ad fabricãdũ argẽtũ ad stipẽdia mi-
litũ: et in fine tertij qnquẽnijs et ferrũ ad fabricãdũ arma: vñ
dicebat̃ indictio aurea: argẽtea et ferrea. et sic instituerũt roma-
ni q nullũ priuilegiũ et nulla cõuentio scripta esset stabilis ni-
si haberet annũ indictõis annotatũ: et hoc ne tributoz memo-
ria soluendoz laberẽt. ¶ Notãdũ q nos in tribus utimur idi-
ctione. s. in puilegio: in cereo pascale. et in dedicatione ecc̃iaz.
Et dicit̃ indictio ab indico as are: qd̃ maxie ad p̃tiffices p̃tinet.
vñ Edicũt reges indicit̃ festa sacerdos. Incipit aut̃ titul? indi-
ctionis in Septẽbri: qz tũc fit vbertas fructuũ vñ p̃t solui tri

butū. hoc potē? intelligi debet extra Ro. cu. qz annus dñi et in
dictio i ro. cu. in quolibz festo natūitatis dñi renouabit. finis
autē cuiuslibet quinquēniū lustrū ab antiqs dicebat. et spaciū. v.
annoz. Et dī lustrū a lustro as are. qz in fine cuiuslibet quinquē
niū qñ tributa soluebant solebāt currere per ciuitatē cū cereis
et lapadibus et magnū festū faciētes. finitis vero. xv. annis re
nouabit in dictio ut prius. Itē nota qz in dictio sumit equoce.
s. pro spacio. xv. annoz. et pro quolibet anno. Sicut hoc nomen
sabbatū sumit pro septiana et pro quolibet die septiane. vñ ver
sus. Roma tributa dari rex per quinquēnia iussit. Et pūs argen
tū post hec indirit in aurū. Sic tria lustra suo sunt assignata
tributo. Cū redit october in dictio ē noua semp. Quatuor atqz
tribus illis p̄libatis diebus. Et p quīdenos numerādo voluit an
nus. Nota etiā vsus ad inueniēdū in dictioz. Si per quīdenos
dñi diuiseris annos. Tres simul adiūges in dictio sit tibi p̄m?
Si nihil excreset quīdena in dictio certet. Itē Bern. diuidit an
nos dñi p. xi. et fac ut pūs. qz. xi. fuit in dictio qñ xps est natus.

¶ Quid sit cōtractus. Cap. ix.

¶ Contractus est duoz vel pluriū beneplacitum et assensus in
scriptus et in manu publica redactus: uel etiam obligatio hinc
facta potest dici cōtractus.

¶ Quid sit obligatio. Cap. x.

¶ Obligatio ē iuris vinculiū quo p̄sone obligantur aut astringū
tur ad aliqd dandū uel faciēdū. Et nota qz obligō triplex est. s.
realis: p̄sonalis: et mixta. Realis ē qñ res p̄prie obligat. P̄so
nalis ē qñ stipulatio iteruenerit. Mixta autē est qñ res et p̄sona
simul se obligat. Itē si fuerit duo rei debēdi uel plures: et si vter
qz in solidū obligaret: vterqz s̄m ius ad soluēdū p̄pellit. Et illa
vocat noua institutio: etiā si fideiussoz vnus fuerit grauat in
aliquo: illi semp iura subueniūt. Cōcessum est enim fideiussozi
b̄nificiū quadrimestre: ut nō teneat soluere si nō p̄t a die ter
mino solutōi p̄fixo post illū terminū trāfactis quatuor mētibz dī
cat q̄drimestre t̄ps. Itē si fuerūt duo uel plēs fideiussores: tūc

Adrian? impato: fecit vñā eplam' que cōtinet q' quilibet eoz li
bēter partē suā solvere debet. Itē in beneficio lex dedit ut pus
in principali debitore. r' si nō habuerit ut satisfaciāt tunc fidei
iussor incurrit. Itē emptio est verbū reale: r' res dicit' empta.

¶ Quid sit cōsuetudo. Cap. xi.

¶ Cōsuetudo est vn' vsus rōnabilis lōgo tēpore confirmatus
nullo tpe incoꝛruptus: sed frequenti actu sine p̄dictōe induct'
uel cui' nō iaz existit mēōria introduct' ad alios actos vtētū
cōprobatus. Vel aliter. Cōsuetudo est quoddā ius moribus in
stitutū qd' pro lege subscribit' qñ deficit lex. Cōsuetudo que dā
mosa est ecclesijs nō potest stare.

¶ Quid sit stipulatio. Cap. xii.

¶ Stipulatio ē interrogatio petitiua adiuncta respōsione p̄mis
sionis: ut si interrogās dicit dabis: r' dans rñdit dabo tibi. et
sic facta est stipulatio. Et dicit' stipulatio a stipulo a. um: qd' ē
firmū: qz stipulatio debet esse firma. Et notādū est q' socius p
socio pōt stipulare: r' fili' pro pie: r' frater pro fratre: r' procura
tor pro ipube: curator pro adulto: r' seruus pro dño suo.

¶ De testamētis. Cap. xiii.

¶ Testamētū est quedā solēnis sūe volūtas cū institutiōe he
redis: qz sine institutiōe heredū nō valet testm̄: in quo testamē
to nemo pōt legē imponere a quo recedere nō licet: cū ambula
toris sit volūtas vsqz ad eritū vie. Testm̄ aut' nisi testatore mor
tuo vires nō habet. Itē verus heres testis nō potest esse.

¶ De diuisione testamēti. Cap. xiiii.

¶ Testamētoꝝ aliud in scriptis: r' aliud sine scriptis: ita q' nō
fiet in scriptis s; in p̄ntia testiu. r' dicit' testm̄ nuncupatiuū. si
cut sunt p̄dicta duo testamēta videlicet: qñ corā tabelliōe r' te
stib' nūcupato: heredes instituit ad ea q' in testamēto ordinā
tur: r' nō interuenerūt alie solēnitates. r' iō dicit' sine scriptis:
hoc ē sine solēnitatib': qd' qdā faciūt r' dicūt valere. Et sūt iste
solēnitates q' testator p̄pria manu scribat si l'fatus est. ul' si nō
pōt tunc ali' scribat de eius licētia: r' ostēdat seu offerat illud

corā septē l'atis psonis pro testib⁹ rogatis atq; requisitis: dices
istud testm̄ suū esse qd offerit. nō tñ refert an illi testes sciāt q̄
cōtinent in testō uel nō. Et sint in eo scripta noīa heredū r p̄
dict⁹ testator: uel ille alius qui scripsit l'as eius scribat in pre
sentia septē testiu⁹: r in testamēto quisq; de testibus se subscri
bat: r etiā vnusquisq; testiu⁹ vno r eodē die sigillū suū apponat
S; si testes l'ati fuerint: vnusquisq; testiu⁹ se ppria manu vno
r eodē die se subscribat: als sine illis solēnitatibus testm̄ nō va
let. Quo vero hoc testm̄ fieri debeat: r in qua forma scribat̄ et
quō ponat̄ obmittit̄ hic: q; a cōsuetudine nostri t'pis est alie
nū. fit etiā aliqñ testm̄ sine scriptura: ita q; qñ habet tabellio:
tunc testator aduocet ad se septē testes in ciuitate aut in villa
r exponet eis testm̄ siue dispositionē suā: r heredū suoz noīati
onē r institutionē: r rogat illos esse testes. Mortuo autē hmōi
testator: tunc aliquis habēs vim in testamēto accedit ad iudē
cē ciuitatis uel ville narrādo sibi hoc: tunc iudex vocatis here
dibus legatarijs r fideicomissarijs siue veniāt siue nō r cōmit
tāt alicui tabellioni testes ipsos ad noticiā testamēti r ad per
petuā rei memoriā recipere. Et ipsi testes iurati apponant no
mina eoz vnusquisq; sigillatim: r interroget̄ vnusquisq; de no
mine r etate testatoris: de verbis eius qbus vsus fuerat in suo
testamēto: spāliter ad heredū institutionē: r de anno die et lo
co r testib⁹. His examinatis legent̄ dicta testiu⁹ corā iudice pre
sentib⁹ alijs testibus: r tabellio demādato iudicis publicet di
cta testiu⁹: r tunc se subscribat.

¶ De his qui testari nō possunt. Cap. xv.

¶ Isti sunt q; testari nō p̄nt: r phibent̄ a lege facere testm̄. Pri
mo ipubes: ut mascul⁹ minor. xv. an. Itē filiulfa. nō p̄t testari
etiā si p̄sentit: nisi de castrēsi uel q̄si de peculio: de quib⁹ etiā p̄
ter p̄is volūtatē testari nō p̄t. Itē mācipat⁹ uel furiosus non
p̄t testari: q; furiosus est. Itē de pdigo cui bonoz admīstra
tio est interdicta. Itē mutus r surdus etiā si sciāt l'as nō p̄t
facere testamentū suū. Itē dānatus ad mortē: aut moriat̄ aut

efficiat seruus pene. Itē qui dubitat de statu suo vtrū sit seruus
uel liber: aut paterfamilias. uel filiusfamilias. Itē qui dati obsides p
captiuis pprii Romani. Itē qui est dānatus de crīe famoso. Itē
monachus uel etiā canonicus regularis. Itē hereticus? et qui cō
miserit crimen lese maiestatis. Itē cecus nō pōt testari: nisi ha
bita quadā speciali cura solēnitatis: qz vbi versat̄ maius peri
culū ibi adhibeat̄ maius cōsiliū. Itē nota heredes instituere ē
aliquē post mortē suā in locū suū ponere: et in oībus suis bonis
dñm statuere. Itē heres qui succedit ad bona defuncti.

¶ Quid sit codicillus. Cap. xvi.

¶ Codicillus est quedā dispositio vltie volūtatis: siue heredū
institutio. Et pōt fieri multis mōis. Aliqñ codicill⁹ ante testa
mētū: et tūc de testamēto sequēti faciēda est mētio pcedētis co
dicilli. Quāqz vero codicillus fit post testm̄ et post aliū seu alios
codicillos: qz plures codicilli possunt fieri ab vna psona: et tūc
faciēda est mētio nō solū de testamēto sed etiā de plurib⁹ codi
cillis pcedētibus. Aliqñ etiā fit codicillus nullo pcedēti uel se
quēti testamēto: et valet et seruat̄.

¶ De forma codicilli. Cap. xvii.

¶ In noīe dñi amē. Ego Jo. rē. talis dioc. tali die rē. ppria et
spōtanea mea volūtate lz egrotās corpe tñ sciēs in mēte in pre
sentia talis rē. spāliter a me rogati codicillū facio: in quo pnci
pale meū testm̄ per manus eiusdē notarij pfirmo atqz pncipio q
vroz mea Elisabeth bēat de bonis meis sup q̄s in meo testamē
to reliq̄ domū meā: et dño Johāni filio meo lib: os quos ego re
liq̄i pfratrib⁹ suis oībus relictis et legatis mei testamēti pdi
cti. quē quidē codicillū perpetuū et firmū hīc volo: cōtra quē si
quis filioz meoz venire psumpserit: dabit alio obfuātū perpe
tue vnū florenū. uel hic codicillus ppetue nō manet firmus. et
illa forma codicilli fit post testm̄: et nulli possunt facere codicil
los nisi quibus supra permissum est facere testamentū.

¶ Qualiter differūt testm̄ et codicillus. Cap. xviii.

¶ Item differūt testm̄ et codicillus: qz aliqñ in testamento fit

Indirecta institutio et hereditatio in codicillo aut nisi per fidei commissione: ut ille qui fuit heres ab intestato hereditaria alteri restituitur: ut scilicet in prima forma codicilli. Sed in codicillo non potest fieri substitutio a testatore: nec aliquod aditio apponi que nocet heredi institutione. Item in testamento requiruntur regulariter .vii. testes rogati. scilicet in codicillo sufficiunt .v. etiam non rogati. Item posteriori testimonium tollit primum ipso iure: et non potest quis docere de duobus testamentis relictis quod utrumque valeat. Posterior autem codicillus non rumpit primum: nisi expressse indicat ei: et non potest quis credere pluribus codicillis si se contradicunt.

¶ De testibus in testamento. Caplm. xix.

¶ In testamento requiruntur regulariter .vii. testes qui sunt presentes et debent rogari. Sed ille qui scribit testamentum in numero .vii. testium computatur. Etiam presentis computari in eodem numero legatarum qui presentes sunt et hoc est verum nisi esset questio inter heredes et legatarios: tunc legatarius non potest esse testis in ista causa. Tutius tamen est quod apponantur alii testes si haberi possunt. Item in testamento ceci et in villis sufficiunt .v. testes si plures non possunt haberi. Item in testamento istorum militum qui pro salute Romani imperii iurauerunt se non iudicatos moriturum: aliqui sufficiunt duo: aliqui unus testis. Item in testamento condito in presentia imperatoris et principibus presentibus ut audiant nullus testis requiritur. Item in testamentis prohibentur esse testes mulieres et hermofroditi: impubes: furiosi: muti et surdi: et cui bonorum suorum administratio interdicta est: et seruus qui omnium opinionum tunc temporis non habet liberum. et omnes qui sunt in potestate testatoris. Item heres scriptus et in cuius potestate est heres: et quam habet heres in potestate ut supra.

¶ Quando testamentum non valet. Caplm. xx.

¶ Attendendum est igitur diligenter quod si hec que sunt scripta sunt faciat instrumentum scriptum uel aditum non valet talis nota. Valet si testator nec scribere nec artificialiter loqui potest: quod tunc mortuo similis est: et in homini testamento fallitas committitur. Item debet recitari et tradi testamentum uno et eodem contextu: ita quod nullus alius actus postea ponatur: nisi medicaminis uel necessitatis causa. Item

necessitatis cā. Itē si rumpit testm̄ solū quo ad ministratiōē
-s. in legatiōe filiū psonaliter: qz ita intelligit̄ in filio nato pze
terito. Dicit̄ aut̄ postum⁹ qui nascit̄ post mortē p̄is. Itē rūpi-
tur testamentū primū dū aliud ab eodē testatore legitime fa-
ctū appareat. Itē nō valet si nemo est institutus heres. Item si
impfectū: abolitū: cancellatū: uel in aliqua parte vitiosum.

¶ Qualiter parētes p̄nt exheredare pueros. Cap. rxi.

¶ Sciēdū est q. rxiij. sunt cause ppter q̄s pater ⁊ mater auus ⁊
aua possunt exheredare pueros filios ⁊ nepotes. Prima est: cū
fili⁹ iniecerit manū violentā in p̄ez aut eū offēderit. Secūda qñ
magnā iniuriā uel p̄umaciā p̄i fecerat. Tertia si p̄em in cri-
libus cāis accusauerit. de criē lese maiestatis: uel de offensa rē-
publicā ciuitatis: tm̄ in his duob⁹ licite nō p̄t fieri exhereda-
tio filij. Quarta si fili⁹ malefic⁹ fuerit fact⁹ seu cū maleficis cō-
uersat⁹. Quinta si fili⁹ machinat⁹ in mortē p̄is. Sexta si fili⁹ ca-
lūniōse mouerit litē p̄i: in q̄ lite fecit p̄ez grauiā dāna sustine-
re. Septia si filius rogat⁹ in carcere ob debita intruso p̄e fide
iubere pro eo noluerit. Octaua si fili⁹ p̄hibuit p̄ez testari. No-
na si filius est ioculator ⁊ uolūtātē p̄is: nisi pater habuerit eā
dē p̄fessionē. Decio si fili⁹ nō p̄sentiat p̄i uolētē eū honeste do-
cere fm̄ p̄imoniū uiri s; potius uult cū filia luxuriari. Undeci-
ma si fili⁹ cōcubine p̄is sui se imiscuerit. Duodecīa si filius pa-
trē neglexerit furiosus. in quo casu ipse filius exheredādus est
set. Tredecio si filius patrē a saracenis liberare noluerit ⁊ pa-
ter in captiuitate moriet̄: hereditas ad ecclesiā spectat. Decio
quarto si filius esset hereticus pater uero catholicus.

¶ Qñ filij p̄nt exheredare parētes. Cap. rxiij.

¶ Uis aut̄ de causis qbus parētes p̄nt exheredare pueros: sic
etiā filij parētes ⁊ nepotes auū ⁊ auā: ⁊ sunt. vii. casus. Prim⁹
qñ pater filiū de criē accusauit: excepto de criē lese maiestatis
Secūds si pater filiū p̄ uenēnū vitā suā insidiat⁹ fuerit. Tertio si
pater uxori filij sui se imiscuerit uel cōcubine. Quarto si pater
p̄hibuit filios testari de his quib⁹ testari possunt. Quint⁹ si

pater nō egit curā filio faciēdo sibi medelā. Sextus si pater filiū a sarracenis captū nō redimeret ⁊ fili⁹ moriret in captiuitate: tunc bona filij debēt dari pro redēptiōe captiuoz. Septimus si pater est hereticus ⁊ filius est orthodoxus.

¶ De instrumēto emācipatōis. Cap. xxiij.

¶ In noīe dñi amen. Dñs enī talis corā pñtia iudicis dñi ep̄i enī cōstitutus: ei⁹ filiū ibidē pñtem a se mācipauit ⁊ a potestate sui p̄is eū relaxauit: necnō a sua manu ⁊ paterni erili⁹ p̄tate penitus exemit ⁊ dimisit eundē: ita q̄ sine p̄is p̄tate extunc testare agere cōtrahere: ⁊ singula tā in iudicio q̄ extra facere libere qd̄ quilibet paterfa. sui iuris et̄is facere pōt. In q̄ quidē emācipatiōe eius dedit ⁊ tradidit ipsi vnā domū positā in loco uel in uico talis cōfinis: ⁊ cū eis occasione sibi ⁊ ipsam rem: aut ipsi rei pertinētī constituēs seipsam rem p̄dicto noīe possidere quousq̄ ipsius rei possessionē acceperit corporalē sua auctoritate a retinēte deinceps ⁊ licentiā dedit: promittēs se uel suos heredes dicto eius filio emācipato pro se ⁊ suis heredib⁹ stipulari p̄dictā emācipationis donationē: ⁊ oīa ⁊ singula subscripta recte ⁊ firme tenere ⁊ cōtra ea nō facere uel venire aliq̄ ratione uel causa de iure uel facto sub obligatiōe oīum bonoz suoz. Quibus oībus sic pactis dictus iudet suā manu ⁊ cōis ciuitatis auctē interposuit decretū. Nota etiā q̄ auus nepotez a filio emācipare pōt: cū illū habeat in p̄tate sua. Aut si t̄pe nepos natus aut cōceptus erat ante q̄ pater esset emācipat⁹: ⁊ illud qd̄ dictū est de nepote intellige etiā de nepote.

¶ De donationibus. Cap. xxiij.

¶ Nota q̄ donatio excedēs quingentos aureos dz̄ p̄scidi ⁊ donatio insinuari: ⁊ fieri corā eo ⁊ a p̄side p̄firmari: als cui fit donatio nō remaneret. Nota ēt q̄ debz fieri donatio pñte donatore uel ei⁹ p̄curatore recipiēte ⁊ ad illud sp̄aliter p̄stituto. Item q̄ donatio inter viꝝ ⁊ vxorē: p̄tem ⁊ filiū nō valet: nisi morte p̄firmet̄: i. q̄ nō possit reuocari etiā q̄ diu uiuet. Itē nota q̄ fm̄ leges ad minus tres testes cū notario in instr̄o poni debēt. Sed

in cognitiōe debiti qnq; sunt necessarii: Sz fm canōes duo testes sufficiāt: etiā in vltimis volūtātibus ⁊ ad pias causas.

¶ De diuisione testamēti. Caplm. xxv.

¶ Itē nota q; testator in disponēdo res suas: dz esse, sane mētis q; ordinatio siue dispositio rerū suarū est triplex. Una dī testamētū. Alia vō codicillus. ⁊ h; iste due ordinatiōes vltie volūta-tes vocent̄: Tertia tñ pncipaliter de iure vocat̄ vltia volūtas. Nota etiā q; in testamēto solēni tria sunt necēa. videlz herediū institutio: numerus. vii. testiū qui sunt rogati a testatore: ⁊ ta- bellio existēs sufficiēs qui cōficiat instrumētū. Uno ex his de- ficiēte testm̄ nō valet. Codicillus autē idē sonat sicut legatū vel relictū. Unde vltia dispositio ꝓtinet q̄si tres oēs codicillos. le- gata vel relictā totū dī codicillus. Ordinatiōes vero q̄ valere nō possunt ut testm̄: pnt fauore iuris valere. et ī his codicillis siue ordinatōib; aut dispōnibus sufficiāt. v. mares siue femie. Dispositio autē vltia nō pōt aliqñ pbari nisi p. vii. testes roga- tos ⁊ vocatos put testm̄. Nec etiā p. v. testes ut codicill;. Alia pnt pbari per. ij. uel. iiii. ut s̄. ⁊ hec vltia volūtas vocat̄.

¶ De arbitrio ⁊ eius forma. Caplm. xxvi.

¶ Arbitr̄ nō debet sacō ꝓstringi s; cōpromitti. Qñq; etiā cō- promittit̄ ad arbitrū. ⁊ qñq; ad amicabilē ꝓpositoꝛē. Hi at̄ dif- ferūt: q; arbitr̄ teneť tñ examinare ⁊ per sniaz diffinire. Cō- ppositoꝛ autē amicabilis pōt de q̄stionibus inq̄rere in factis inq; sitōis altercatōis: ⁊ absq; iuris ordie fuato ꝓponere qōnes ar- bitrio boni viri. Sz arbitr̄ pōt ꝓcedere fm ordinē iuris ⁊ ꝓsen- suꝛ partiū: put equū sibi videbit̄ per sniaz terminare. Itē nota q; actio ē ius ꝓsequēdi in iudicio ⁊ sibi debet̄. Itē q; interueni- ente fraude sc̄m est de iure ꝓficere nō dz. Itē supflua nō vitiāt instr̄m: uel vnū vbi bis uel pluries positū: siue verba idē sonā- tia vitiū nō faciūt min⁹ rectū. Itē si res vedita tradi nō pōt li- bere emptori: veditoꝛ dānū emptori nō teneť. Itē q; bona ma- riti sunt obligata vrozī ꝓto dote. ⁊ hec dicta sufficiant.

¶ Finis.